

invested in the archaeological research at the tell settlement from Berettyóújfalu-Herpály and on the topic of Neolithic.

Mihaela SAVU*

Bibliographical Abbreviations

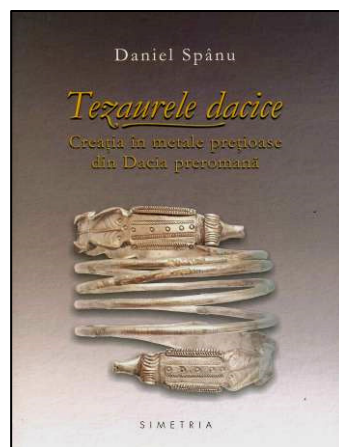
- Gogâltan 2008 - Florin Gogâltan, *Fortificațiile tell-urilor epocii bronzului din Bazinul Carpatic. O privire generală*, în *AnB*, s.n., 16, 2008, p. 81-100.
- Kalicz, Raczky 1987 - Nándor Kalicz, Pál Raczky, *Berettyóújfalu-Herpály. A Settlement of the Herpály Culture*, in László Tóth (ed.), *The Late Neolithic of the Tisza region. A Survey of Recent Excavations and Their Findings*, Budapest-Szolnoc, 1987, p. 105-125.
- Kalicz et alii 2010 - Nándor Kalicz, Pál Raczky, Alexandra Anders, Katalin Kovács *Amit az ősi tűz megőrzött. Képek egy újkőkori falu feltárásáról Berettyóújfalu-Herpály*, Budapest, 2010.

Daniel Spânu, *Tezaurile dacice. Creația în metale prețioase din Dacia preromană*, București, Editura Simetria, 2012, 278 p., 195 pl.

Volumul care a văzut de curând lumina tiparului a fost de mult așteptat de către specialiști și poate că și de un public mai larg, interesat de civilizația dacică. Apărut într-o prezentare grafică de calitate, se constituie ca un instrument util pentru cercetători, și nu numai.

După un scurt **Cuvânt înainte** (p. 13), autorul ne prezintă subiectul (**Introducere**: p. 15-19), descriind limitele spațiale, cronologice, culturale și istorice ale demersului său. În ceea ce privește teritoriul asupra căruia își concentrează atenția, este vorba de Dacia în accepțiunea lui Ptolemeu (p. 16), iar intervalul cronologic studiat are ca limite anii 74 a. Chr și 106 p. Chr. Cele două momente semnifică în opinia autorului evenimente importante din istoria Daciei: campania lui Caius Scribonius Curio, pe de o parte, și finalul celui de-al doilea război dacic al lui Traian (p. 18).

În ceea ce privește contextul cultural și istoric, autorul surprinde transformările fără precedent în acest spațiu, care în mare sunt contemporane cu afirmarea regatului lui Burebista (p. 18-19). Tot în acest cadru este prezentat succint contextul politic în care evoluează sud-estul Europei. După părerea lui Daniel Spânu, una dintre caracteristicile Daciei în epoca studiată o reprezintă „[...] renunțarea la exprimarea identității individuale [...]” (p. 19). În ceea ce ne privește, credem că identitatea individuală continuă să se manifeste, însă sub alte forme.

* MA student of Archaeology at “Babeș-Bolyai” University of Cluj-Napoca; e-mail: mihaela_savu_arh@yahoo.com.

Absența înmormântărilor, constatată de mai mulți autori, nu este totală¹, necropolele fiind cele mai puțin cunoscute². Ele încep, totuși, să fie descoperite³, din acest motiv poate că este înțelept să mai reflectăm asupra stadiului cercetării. Iar în privința „[...] opereii colective [...]” care a făcut posibilă edificarea fortificațiilor din munți, credem că, analizate cu mai multă atenție din perspectiva organizării interne și chiar a poziției în care au fost ridicate, pot fi luate în considerare și alte ipoteze. Considerăm că este foarte probabil ca fortificațiile să reprezinte, în fapt, reședințe nobiliare și, implicit, modalități de exprimare a „[...] identității individuale [...]”.

Cel de-al doilea capitol, intitulat **Istoricul cercetării**, este dedicat evoluției scrisului istoric, cu strictă referire la orfevrăria dacică (p. 20-26). Excursul este segmentat în nouă subcapitole, fiecare dintre ele fiind dedicat câte unui moment distinct al istoriografiei temei abordate, în timp ce al X-lea este o sinteză a subcapitolelor I-IX. Rând pe rând, cititorul îi descoperă pe *Umaniști în căutarea comorilor dacice* (p. 20). Cu acest prilej autorul trece în revistă cele mai timpurii știri în legătură cu descoperirile de obiecte dacice din metale prețioase. Cu această ocazie este subliniată „[...] cea dintâi semnalare a unei posibile podoabe dacice [...]”.

În ceea ce ne privește, credem că părerea exprimată de Gelu Florea, cu mai bine de un deceniu în urmă, conform căreia era vorba mai probabil de un obiect din tablă de aur și nu de o brățară este mai bine argumentată⁴. Însă fiind vorba despre un obiect pierdut, orice presupunere este posibilă.

Debutul cercetării la mijlocul secolului al XIX-lea (p. 20-21) este intitulat cel de-al doilea subcapitol. *Cercetarea orfevrăriei dacice în epoca dualismului* (p. 21) și *Cercetarea interbelică a orfevrăriei dacice* urmează în mod firesc (p. 21-22), iar *Aportului istoriografiei maghiare în perioada 1940-1956* (p. 22-23) îi este dedicat un subcapitol distinct.

După cum reiese din subcapitolul VI, *Aportul istoriografiei românești în perioada 1954-1973* (p. 23-24) este orientat cu predilecție spre repertorierea tezaurilor dacice. Însă una dintre cele mai importante contribuții o constituie *Sinteza lui Kurt Horedt din 1973* (p. 24). Demersul este considerat de o importanță atât de mare, încât următoarea etapă evidențiată în capitolul intitulat: *Contribuții ulterioare sintezei lui Kurt Horedt 1973-1990* (p. 24-25) este considerată a fi marcată de studiul istoricului clujean.

Cercetarea orfevrăriei dacice în ultimele două decenii (1990-2010) face obiectul unui alt capitol (p. 25-26). Analiza contribuțiilor istoriografice din ultimele două decenii, din perioada posttotalitară, scoate în evidență publicarea unor descoperiri importante. Sunt remarcate contribuțiile unor autori care, prin studiile publicate, au marcat acest interval cronologic, precum Florin Medeleş sau Aurel Rustoiu. Dar studiul lui Florin Medeleş, pornind de la o mare spirală păstrată la Belgrad, nu credem că poate să fie considerat o „[...] tentativă de elaborare a unei noi sinteze [...]” (p. 25), așa cum ușor tendențios o definește Daniel Spănu. În fapt, contribuția

¹ Vezi, spre exemplu, Sirbu 1993.

² *Ibidem*, p. 126.

³ Sirbu *et alii* 2007.

⁴ Florea 2001, p. 197.

lui Florin Medeleț citată de autor are două părți distincte, iar în cea de-a doua sunt redactate „[...] unele precizări și observații [...]”, după cum notează autorul¹.

Concluziile acestui subcapitol (p. 26) reprezintă un bun prilej pentru afirmarea unor deziderate ale cercetării, care pot deveni în viitor noi teme de studiu pentru autor.

Un capitol necesar și bine documentat este cel de-al treilea în economia lucrării lui Spânu și este intitulat: **Starea și relevanța informației** (p. 27-31). Cu acest prilej, *Sursele de informație* (p. 27) sunt analizate din perspectiva împrejurărilor în care au fost realizate descoperirile (p. 28-29), a *Circulației pieselor după descoperire* (p. 29-30), a modalităților de *Conservare a pieselor de orfevrărie dacică* (p. 30), dar și a *Modului de publicare a inventarelor* (p. 30-31).

Capitolul al patrulea este dedicat **Contextelor arheologice: așezări, morminte, tezaure** (p. 32-39). În ceea ce privește *Contextele din așezări și centre fortificate* (p. 32-34), se remarcă faptul că publicarea contextelor în care au fost descoperite cele mai multe dintre piese rămâne deficitară (p. 34). În acest capitol trebuie să atragem atenția asupra unei confuzii. Piesa din argint reprezentând o leoaică descoperită la Pietroasa lui Solomon nu provine dintr-un „[...] centru fortificat [...]” (p. 32), ci de lângă un astfel de centru - cetatea de la Blidaru.

Morfologia orfevrăriei dacice este tratată în capitolul al cincilea (p. 40-87). Fiind un capitol deosebit de important în economia lucrării, autorul i-a dedicat un număr însemnat de pagini. Structura textului este adaptată tipologiei obiectelor care formează ansamblul artefactelor realizate de orfevrari, specifice Daciei. Textul este însoțit de ilustrații reprezentative pentru fiecare tip în parte, precum și de tabele și grafice care ușurează înțelegerea unor caracteristici ale diferitelor categorii de artefacte. Diferitelor tipuri de *fibule*, ordonate cronologic, li s-au acordat un spațiu amplu (p. 40-51), fiind urmate de *piesele cu structură circulară* (p. 51-66), unde sunt incluși cerceii, colanele, brățările și inelele.

La pagina 59 sunt descrise brățările care alcătuiesc tipul 2.3, iar varianta „c” descrie două exemplare provenind de la Sărăcsău. Autorul consideră greșit că partea centrală a fost realizată prin lățirea unei tije de argint, așa cum este cazul podoabelor asemănătoare, aparținând celorlalte variante identificate. În fapt, în acest caz, bijuteriile au fost realizate dintr-o bandă care a fost subțiată spre capete, lăsându-se aspectul inițial al materialului la mijloc.

Surprinzătoare ne apare concluzia trasă de autor în nota 28, de la pagina 52, în care menționează că un cercel descoperit la Hunedoara nu este inclus în repertoriere deoarece „[...] aparține unui inventar funerar dintr-o necropolă cu copii înhumați, un ritual specific mediilor provinciale romane [...]”.

Dintre toate materialele publicate de autorii cercetărilor de la Hunedoara, Daniel Spânu citează doar un raport succint publicat în anul 2003². De atunci însă, colectivul de aici a publicat monografic rezultatele investigațiilor³ și, în același timp, a supus atenției publicului interesat unele studii de dimensiuni mai reduse⁴.

¹ Medeleț 1995, p. 213, 221.

² Luca *et alii* 2003.

³ Sîrbu *et alii* 2007a.

⁴ Sîrbu *et alii* 2007b; Roman, Luca 2012.

Ignorarea tuturor acestor surse bibliografice o considerăm o scăpare, în condițiile în care lucrări apărute mai târziu au fost citate de autor. Despre defuncții datând din perioada studiată, analizele antropologice efectuate asupra materialului osteologic recoltat au relevat prezența unor morminte de înhumație, dar și a altora, având ca rit incinerarea. În ceea ce privește vârsta defuncțiilor, în depunerile funerare au fost identificați copiii și adulții. Poate că într-o a doua ediție autorul va lua în considerare și artefactele de la Hunedoara, unde au fost descoperite mai multe obiecte din argint, din argint aurit și chiar din aur.

Un spațiu distinct este dedicat *pieselor cu structură spiralică* (p. 62-66) care au stârnit interesul opiniei publice românești odată cu descoperirea brățarilor din aur în zona capitalei regatului dac. *Elementele modulare și piesele asamblate* (p. 67-75), care compun centuri și lanțuri, au fost descoperite în număr destul de mare, chiar dacă varietatea tipologică nu este foarte mare.

Plăcile decorative (falerele și aplicile) constituie obiectul câtorva pagini (p. 75-77). Deși morfologia obiectelor încadrate în această categorie nu este foarte complicată, încărcătura simbolică a decorului, a reprezentărilor figurate, cu imagini antropomorfe și zoomorfe, ori numai prin semne și simboluri, le conferă o mare importanță în cadrul produselor orfevrăriei dacice. Și tot în același fel, *recipientele* (p. 77-84), fie ele cupe cu picior sau fără, căni ori vase *skyphos*, își aduc aportul important la înțelegerea culturii și civilizației dacice.

Un ultim subcapitol este dedicat unor piese *cu morfologie specială, în curs de prelucrare sau rebuturi* (p. 85-86), iar ultimele rânduri sunt un bun prilej pentru o *privire de ansamblu asupra morfologiei orfevrăriei dacice* (p. 86-87).

Una dintre întrebările firești în economia unui studiu dedicat artefactelor realizate din metale prețioase o constituie aceea referitoare la proveniența materiei prime folosite. Răspunsul la această întrebare este dezbătut în capitolul VI, intitulat **Originea metalelor prețioase** (p. 88-93). Pe rând, sunt trecute prin filtrul critic al autorului *Evidența arheologică și numismatică* (p. 88-89), *Zăcămintele și tehnologiile de exploatare din antichitate* (p. 89-90), dar și *Relevanța analizelor metalografice* (p. 90-91). Dezbaterile prilejuiesc susținerea unei teze mai vechi, care a suscitat polemici în istoriografie – aceea a utilizării argintului din monede pentru confecționarea podoabelor: *Reciclarea argintului – o ipoteză plauzibilă* (p. 91). Tot în cadrul acestui capitol este prezentat punctul de vedere al autorului privind *Problema folosirii etaloanelor monetare* de către orfevrii daci (p. 91-93).

Tehnicilor de execuție și de ornamentare le este dedicat capitolul al șaptelea (p. 94-99), unde sunt rând pe rând supuse discuției *Tehnicile bazate pe fusibilitatea metalelor* (p. 94-95) ori cele care implicau *Prelucrarea mecanică a metalelor prețioase* (p. 95-96). Mai pe larg sunt descrise în paginile următoare tehnicile prin care erau ornamentate bijuteriile: *Tehnici de tratare a suprafețelor* (p. 96-99).

Capitolul al optulea are ca temă propriile **Considerații asupra ornamenticii orfevrăriei dacice** (p. 100-105) și a fost structurat în trei teme principale. Prima dintre ele vizează *Repertoriul ornamental* (p. 100-104) în cadrul căruia sunt distinse *Motive geometrice și abstracte* (p. 100-102), *Motive vegetale* (p. 102), *Motive zoomorfe* (p. 102-103), precum și o serie de *Efecte plastice* (p. 103-104). Ultimele două subcapitole sunt destinate prezentării unor *Considerații asupra sintaxei și tectonicii*

ornamentale (p. 104-105), precum și opiniilor privind *Tendențele stilistice în ornamentica orfevrăriei dacice* (p. 105).

O temă incitantă se referă la **Tratamentul aplicat pieselor de orfevrărie în vechime**, iar în economia lucrării prezentate de noi este subiectul capitolului al nouălea (p. 106-110). Primul subcapitol, denumit *Deteriorări intenționate din vechime* (p. 106-107), ilustrează un subiect care a mai fost abordat de către autor. Cu acest prilej, practica deteriorării unor obiecte în arealul locuit de daci ne este prezentată într-o abordare inspirată sub forma unui mozaic de cazuri particulare. În cel de-al doilea subcapitol sunt aduse la cunoștință situațiile nesigure în care unele piese prezintă *Deteriorări cu datare și semnificații ambigue* (p. 107-108). Acestea din urmă par a fi mai numeroase în comparație cu cele prezentate în primul subcapitol.

Odată identificate aceste cazuri de obiecte cu caracter deosebit care au fost deteriorate din vechime sunt firești întrebările privind *Posibilele semnificații ale distrugerilor intenționate*. Potențialele răspunsuri au fost trecute în revistă în cel de-al treilea subcapitol (p. 108-109). Ultimele două subcapitole se referă la repararea în vechime a unor piese deteriorate - *Piese reparate* (p. 109-110), precum și la unele *Semnificații ale reparării fibulelor* (p. 110).

Capitolul al zecelea, intitulat **Iconografie și mitologie în orfevrăria dacică** (p. 111-120), permite cititorului să exploreze un domeniu fascinant. Încă din primele rânduri autorul remarcă importanța iconografiei în încercarea de a reconstitui mitologia societății dacice. Pentru aceasta este necesar să acordăm atenție scenelor reprezentate pe obiecte din metal prețios, cât și pe alte categorii de materiale. Între acestea sunt menționate piese ceramice ori reprezentări din bronz (p. 111). Într-o astfel de enumerare, credem că era necesar, și util totodată, să fie menționate și obiectele din fier. Cu toate că sunt rar reprezentate în descoperirile arheologice, cel puțin discurile cu reprezentări figurate descoperite la Piatra Roșie au o semnificație aparte pentru acest subiect¹.

Din primul subcapitol ne familiarizăm cu *Personajele reprezentate în iconografia Daciei preromane* (p. 111-114), fie că este vorba despre *Divinități feminine* (p. 112), de *Eroi cavaleri* (p. 112) sau de *Ființe zoomorfe - acoliți ai divinităților antropomorfe* (p. 112-114). În cel de-al doilea subcapitol autorul ne prezintă punctul său de vedere privind *Tematica* (p. 114-120) iconografiei dacice. Sintetizate explicit în figura 29, în paginile subcapitolului ne sunt detaliate punctele de vedere asupra temelor distinse: *Tema eroului cavaler* (p. 114-15), *Tema triadei feminine și Tema stăpânei animalelor* (p. 115-116), *Tema întâmpinării* (p. 116), *Tema perechii de eroi cavaleri* (p. 116-117), *Tema păsării cu șarpele în gheare* (p. 117-118), dar și acele *Reprezentări iconografice antropomorfe cu tematică incertă* (p. 118-119). Cel de-al treilea subcapitol intitulat *Iconografie, magie și ritual în Dacia preromană* (p. 119-120) este o sinteză a întregului capitol, din care se desprinde ideea conturării a două teme mitologice care se desprind din iconografia Daciei preromane.

---

¹ Cu toate că funcționalitatea lor este interpretată diferit de către diverși autori (scut de paradă sau piesă de cult - Daicoviciu 1954, p. 65, 119-121; disc cu reprezentări figurate - Florea, Suciu 1995, p. 59-60; Florea, Ferencz 2007, p. 47-53; umbo de scut de paradă - Oberländer-Târnoveanu 2012, p. 76; sau pur și simplu scut - Țeposu-Marinescu, Trohani 2012, p. 203), importanța lor pentru studiul și cunoașterea iconografiei dacice nu poate fi contestată.

Capitolul al unsprezecelea are ca subiect **Analiza inventarelor funerare. Conținut și semnificație** (p. 121-137). Într-o primă parte este urmărită analiza inventarelor pe baza *Clasei de inventare și a relevanței lor* (p. 121-122). Mai apoi sunt analizate pe rând *Combinările categoriilor de piese* (p. 122-123), *Inventarele cu piese de port și podoabă* (p. 123-133), *Inventarele cu recipiente din argint* (p. 133-135), *Inventarele cu falere și semnificația lor* (p. 135-135). Ultimul subcapitol este dedicat *Semanticii structurilor tezaurului* (p. 136-137). În cel de-al treilea subcapitol, și cel mai cuprinzător, sunt distinse *Perechi de fibule și seturi* (p. 124-126), *Perechi și triplete de colane* (p. 126) și *Inventare cu brățări spiralice* (p. 126-128). Tot în același cadru este prezentată *Garnitura de port ca regulă de constituire a tezaurului* (p. 128-131) și sunt distinse anumite *Reguli de asociere a tipurilor de obiecte* (p. 131-133).

Diferitele aspecte în legătură cu datarea orfevrăriei dacice sunt ilustrate în capitolul al doisprezecelea: **Cronologie relativă și absolută** (p. 138-145). *Moneda ca indicator cronologic* (p. 138-140), precum și *Vesela de lux și fibulele de import ca indicatori cronologici* (p. 140-142) sunt primele subiecte analizate, fiind urmate de *Relevanța cronologică a asocierilor de tipuri reprezentative* (p. 142-143), precum și de *Datarea unor tipuri eliminate din analiza asocierilor* (p. 144). Toate aceste subcapitole vin în sprijinul emiterii unei *Propuneri de periodizare a orfevrăriei dacice* (p. 144-145).

Distribuția în spațiu a obiectelor din metale prețioase este un subiect pe care autorul îl tratează în cel de al treisprezecelea capitol, intitulat: **Cronologia orfevrăriei dacice** (p. 146-161). În acest capitol amplu, susținut de nu mai puțin de douăzeci de hărți, a fost marcată *Răspândirea tipurilor reprezentative* (p. 146-152). Un al doilea subcapitol a fost dedicat *Relației spațiale dintre categoriile de descoperiri* (p. 152-161), în cadrul căruia ne sunt prezentate trei *Studii de caz* (p. 152-156), iar mai apoi se încearcă deslușirea unor *Semnificații ale distribuției regionale a descoperirilor* (p. 156-161).

Analizate rând pe rând, diversele aspecte ale subiectului ales de Daniel Spânu au purtat cititorul printre jaloanele cele mai reprezentative ale orfevrăriei dacice. Ajunși la cel de-al patrusprezecelea capitol, **Orfevrăria dacică – o formă originală de reprezentare culturală. Concluzii** (p. 162-166), suntem în fața unei sinteze a întregului demers istoriografic. Cu acest prilej ne este reamintit că au fost înregistrate *Două secole de acumulare și de cercetare a orfevrăriei dacice* (p. 162). În același timp sunt prezentate succint *Caracteristicile principale ale orfevrăriei dacice* (p. 162-163), *Tipurile reprezentative și cronologia lor* (p. 163-164), *Menirea creațiilor orfevrăriei dacice* (p. 164-165), precum și relațiile dintre *Iconografie, mitologie și practicile rituale* (p. 165-166). Capitolul și implicit excursul redactat de autor se încheie într-o cheie metaforică, dacă avem în vedere titlul celui de-al șaselea subcapitol: *Amurgul orfevrăriei dacice* (p. 166), încheind astfel un capitol semnificativ al istoriei civilizației dacice.

Și cu toate că povestea s-a sfârșit, autorul ne propune ca un epilog, un excurs în „miezul” unui subiect de mare actualitate sub titlul **Contribuții la studierea brățărilor de aur de la Grădiștea de Munte** (p. 167-178). Este de fapt, așa cum menționează chiar autorul, o variantă revăzută a unui studiu publicat în urmă cu câțiva ani. Tema fiind în concordanță directă cu subiectul întregii monografii, completează în mod fericit lucrarea.

Rezumatul în limba engleză *The Dacian Hoards. Precious Metalwork in Pre-Roman Dacia* (p. 179-194) îi asigură circulația în mediul științific de pretutindeni, însă are darul de a incita doar cititorii interesați. Din acest motiv credem că o ediție tradusă complet reprezintă un deziderat de dorit pentru viitor.

Un al doilea rezumat a fost redactat de această dată în limba germană *Die Dakischen Schatzfunde. Die Goldschmiedekunst aus dem vorrömischen Dakien* (p. 195-212). El asigură accesul specialiștilor din mediul german la textul lui Daniel Spânu, școală de care autorul este atașat și căreia îi aparține în bună măsură.

Volumul este completat de **Anexe** care cuprind: **Catalogul descoperirilor** (p. 213-255), împărțit în patru secțiuni. Prima reunește descoperirile de pe teritoriul României (p. 213-253), iar secțiunile II și III cuprind obiectele care au analogii semnificative cu piesele din Dacia preromană, dar care provin de pe teritoriul Bulgariei și Serbiei actuale (p. 253-255). Cele de-a patra secțiuni îi corespund obiectele provenind din descoperiri incerte sau confuzii (p. 255). Prezentarea catalogului ca o anexă a lucrării ușurează mult textul, făcând lectura mai ușoară.

În lista planșelor (p. 256-258), prezentată tot ca anexă, se face referire și la sursele după care au fost reproduse unele dintre imagini. Deși este o practică frecventă, de care am abuzat și noi, redactarea explicației ilustrațiilor separat față de ilustrații adaugă un grad sporit de dificultate înțelegerii semnificației lor.

Textul se încheie cu o listă cuprinzând literatura citată (p. 259-276), care indică măsura efortului depus de autor pentru realizarea lucrării. Volumul mai cuprinde și un număr de 195 de planșe aflate la finalul monografiei. Grafica este de bună calitate, însă numărul mic al fotografiilor pe care ni le pune la dispoziție autorul reprezintă o carență, în opinia noastră.

În ansamblu, demersul monografic al lui Daniel Spânu reprezintă un valoros instrument de lucru destinat specialiștilor în domeniu. În același timp este o lucrare ușor de citit, a cărei tematică este structurată după un plan logic. Din păcate, corectura lasă de dorit, litere ori chiar cuvinte lipsă precum: „[...] sugerând motiv funiei înfășurate [...]” la p. 46 sau „Dimensiunile falerelor de la nu îmi sunt cunoscute [...]” fac dificilă înțelegerea unor pasaje. De asemenea, s-ar impune o mai mare atenție în ceea ce privește transcrierea unor toponime, cum este cazul toponimului *Fețele Albe* (și nu *Fețe Albe* cum consemnează autorul la p. 152) ori *Sub Boacăș*¹ (și nu „Sub Barcăș” - cum apare la p. 240).

O a doua ediție suntem convingși că va corecta micile erori, iar până în acel moment, poate că o erată ar fi foarte utilă în completarea volumului.

Abrevieri bibliografice

Daicoviciu 1954	- Constantin Daicoviciu, <i>Cetatea dacică de la Piatra Roșie</i> , București, 1954.
Floca 1956	- Octavian Floca, <i>Contribuții la cunoașterea tezaurilor de argint dacice. Tezaurul de la Sărăcsău și Șeica Mică</i> , București, 1956.
Florea 2001	- Gelu Florea, <i>Dragonul Dacie</i> , în Călin Cosma, Dan Tamba, Aurel Rustoiu (ed.), <i>Omagiu profesorului Nicolae Gudea la 60 de ani</i> , Cluj-Napoca, 2001, p. 195-201.

¹ Floca 1956, p. 7.

Recenzii și note de lectură

- Florea, Suciș 1995 - Gelu Florea, Liliana Suciș, *Observații cu privire la scutul de la Piatra Roșie*, în *EphNap*, V, 1995, p. 47-61.
- Florea, Ferencz 2007 - Gelu Florea, Iosif V. Ferencz, *Une nouveau „bouclier” de la fin de deuxième âge du Fer, decouvert a Piatra Roșie*, în *ActaMN*, 41-42/1, 2004-2005 (2007), p. 47-53.
- Luca et alii 2003 - Sabin A. Luca, Valeriu Sîrbu, Cristian Roman, Dragoș Diaconescu, Nicolae Cerișer, Silviu Purece, *Hunedoara, jud. Hunedoara, Punct Grădina Castelului*, în *CCA. Campania 2002*, Covasna, 2003, p. 143-144.
- Luca et alii 2004 - Sabin A. Luca, Valeriu Sîrbu, Cristian Roman, Dragoș Diaconescu, Nicolae Cerișer, Georgeta El Susi, Alexandra Coșșa, *Hunedoara, jud. Hunedoara, Punct Grădina Castelului*, în *CCA. Campania 2003*, Cluj-Napoca, 2004, p. 142-144.
- Medeleteș 1995 - Florin Medeleteș, *În legătură cu o mare spirală din argint aflată în Muzeul Național din Belgrad*, în *AnB*, s.n., III, 1995, p. 192-230.
- Oberländer-Târnoveanu 2012 - Ernest Oberländer-Târnoveanu, *13 din 24 ... - Brățările de aur regale dacice de la Sarmizegetusa Regia – O trecere în revistă a problemei, dincolo de jumătatea drumului parcurs spre recuperarea lor (2007-2011)*, în Augustin Lazăr, Paolo Giorgio Ferri, Marius-Mihai Ciută et alii (ed.), *Combaterea traficului cu bunuri culturale: recuperarea trecutului = Fighting the Trafficking in Cultural Goods: Recovering the Past / Patrimonium*, III, 2012, p. 71-123.
- Roman, Luca 2012 - Cristian Roman, Sabin A. Luca, *Incinerated Knights from Hunedoara-Grădina Castelului 75 (Plateau) (Hunedoara County) (The Archaeological Campaigns from 2008 and 2009)*, în *Brukenthal*, VII.1/2012, p. 75-90.
- Sîrbu 1993 - Valeriu Sîrbu, *Credințe și practici funerare, religioase și magice în lumea geto-dacilor*, Brăila, 1993.
- Sîrbu et alii 2007a - Valeriu Sîrbu, Sabin A. Luca, Cristian Roman, Silviu Purece, Dragoș Diaconescu, Nicolae Cerișer, *Vestițiile dacice de la Hunedoara (The Dacian Vestiges in Hunedoara)*, Alba Iulia-Sibiu, 2007.
- Sîrbu et alii 2007b - Valeriu Sîrbu, Sabin A. Luca, Cristian Roman, *Tombs of Dacian Warriors (2nd-1st c. B.C.) Found in Hunedoara-Grădina Castelului (Hunedoara County)*, în *Funerary Practices in Europe, Before and After the Roman Conquest (3rd century BC-3rd Century AD). Proceedings of the 8th International Colloquium of Funerary Archaeology*, în *ATIS*, VI/1, 2007, p. 155-177.
- Țeposu-Marinescu, Trohani 2012 - Lucia Țeposu-Marinescu, George Trohani, *Despre brățările dacice plurispiralice din argint. Studiul cercetărilor*, în Augustin Lazăr, Paolo Giorgio Ferri, Marius-Mihai Ciută et alii (ed.), *Combaterea traficului cu bunuri culturale: recuperarea trecutului = Fighting the Trafficking in Cultural Goods: Recovering the Past / Patrimonium*, III, 2012, p. 198-229.

Iosif Vasile FERENCZ*

---

* Muzeul Civilizației Dacice și Romane Deva; e-mail: fiosifvasile@yahoo.com.

LISTA ABREVIERILOR

AAR-SI	- Analele Academiei Române. Memoriile Secțiunii Istorice. București (s. III, 1922-1947).
Academica	- Academica. Academia Română. București.
ACG	- Anuarul Comitetului Geologic. Institutul Geologic al României. București.
ACMI	- Anuarul Comisiunii Monumentelor Istorice. București.
ActaArchHung	- Acta Archaeologica. Academiae Scientiarum Hungaricae. Budapest.
ActaBC	Acta Bacoviensia. Serviciul Județean Bacău al Arhivelor Naționale. Bacău.
ActaMN	- Acta Musei Napocensis. Muzeul Național de Istorie a Transilvaniei. Cluj-Napoca.
ActaMP	- Acta Musei Porolissensis. Muzeul Județean de Istorie și Artă Zalău. Zalău.
Acta Siculica	- Acta Siculica. Analele Muzeului Național Secuiesc. Sfântu Gheorghe.
ActaZC	- Acta Zoologica Cracoviensia. Institute of Systematics and Evolution of Animals. Kraków.
ADIU	- АРХЕОЛОГИЯ І ДАВНЯ ІСТОРИЯ УКРАЇНИ. Kiev.
AÉ	- Archaeologiai Értesítő a Magyar régészeti, művész-történeti és éremtani társulat tudományos folyóirata. Budapest.
AHR	- Asiatic Herpetological Research. Chengdu Institute of Biology. Chengdu.
AIIA	- Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie Cluj. Cluj-Napoca (din 1990 Anuarul Institutului de Istorie „George Bariț”).
AIIAI/AIIX	- Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie „A. D. Xenopol” Iași. Iași (din 1990 Anuarul Institutului de Istorie „A. D. Xenopol” Iași).
AIIGB	- Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie „George Bariț” Cluj-Napoca. Cluj-Napoca vezi AIIA.
AIIN	- Anuarul Institutului de Istorie Națională. Cluj-Sibiu.
AInf	- Archäologische Informationen. Mitteilungen zur Ur- und Frühgeschichte. Bonn.
Altertum	- Das Altertum, Routledge, part of the Taylor & Francis Group.
Aluta	- Aluta. (Studii și comunicări - Tanulmányok és Közlemények). Sfântu Gheorghe.
AM	- Arheologia Moldovei. Institutul de Istorie și Arheologie „A. D. Xenopol”. Iași.
AmAnthropol	- American Anthropologist. Washington, D.C.
AnB	- Analele Banatului; serie nouă. Timișoara.
Angustia	- Angustia. Muzeul Carpaților Răsăriteni. Sfântu Gheorghe.
Annales de Paléontologie	- Annales de Paléontologie. Association Paléontologique Française. Paris.

Lista abrevierilor

Antaeus	- Antaeus. Communicationes ex Instituto Archaeologico Academiae Scientiarum Hungaricae. Budapest.
Antiquity	- Antiquity. A Quartely Review of World Archaeology. York.
AntTard	- Antiquité tardive. Revue internationale d'histoire et d'archéologie (IVe-VIIIe s.). Turnhout.
AO	- Arhivele Olteniei. Craiova; serie nouă (Institutul de Cercetări Socio-Umane. Craiova).
APA	- Acta Praehistorica et Archaeologica. Berlin.
APR	- Acta Palaeontologica Romaniae. Romanian Society of Paleontologists. București.
Apulum	- Apulum. Acta Musei Apulensis. Muzeul Național al Unirii Alba Iulia. Alba Iulia.
AR	- Archeologické rozhledy. Praha.
ARA	- Annual Review of Anthropology. Palo Alto.
ArbInstHalle	- Arbeiten aus dem Institut für Vor- und Frühgeschichte der Martin-Luther-Universität Halle-Wittenberg.
Archaeologia Bulgarica	- Archaeologia Bulgarica. Sofia.
ArchAustr	- Archaeologia Austriaca. Viena.
ArchHung	- Archaeologia Hungarica, Dissertationes Archaeologicae Musei Nationalis. Budapest.
ArchKözl	- Archaeologiai Közlemények. Pesten.
Argesis	- Argesis. Studii și comunicări. Muzeul Județean Argeș. Pitești.
Arheologija	- Archeologija. Organ na Archeologičeskija Institut i Muzei pri Bulgarskata Akademija na Naukite. Sofia.
ArhRom	- Arhiva Română. Arhivele Statului. București
AȘUAIC-I	- Analele Științifice ale Universității „Al. I. Cuza” din Iași. Istorie. Iași.
Athenaeum	- Athenaeum. Studi periodice di litteratura e storia dell'antichità. Pavia.
ATS	- Acta Terrae Septemcastrensis. Sibiu.
AUA	- Annales Universitatis Apulensis. Series Historica. Alba Iulia.
AUSB	- Annales Universitatis Scientiarum Budapestinensis de Rolando Eötvös Nominatae, sectio Historica. Budapest.
AusgrabFunde	- Ausgrabungen und Funde. Berlin.
AUVT	- Annales d'Université „Valahia” Târgoviște. Târgoviște.
BA	- Biblioteca de arheologie. București.
BÁMÉ	- A Béri Balogh Ádám Múzeum Évkönyve. Szekszárd.
Banatica	- Banatica. Muzeul de istorie al județului Caraș-Severin. Reșița.
BAR	- British Archaeological Reports (International Series). Oxford.
BC	- Biblioteca și cercetarea. Cluj-Napoca.
BCH	- Bulletin de correspondance hellénique. L'Institut de correspondance hellénique d'Athènes (continuă Bulletin de l'Ecole française d'Athènes- 1868-1871). Atena.
BCMI	- Buletinul Comisiunii Monumentelor Istorice / Buletinul Comisiei Monumentelor istorice. București.
BCȘS	- Buletinul Cercurilor Științifice Studențești. Alba Iulia.
BerRGK	- Bericht der Römisch-Germanischen Kommission des Deutschen Archäologischen Instituts. Frankfurt am Main.
BG	- Boabe de grâu. București

Lista abrevierilor

BHAB	- Bibliotheca Historica et Archaeologica Banatica. Muzeul Banatului Timișoara. Timișoara.
BIRSNB	- Bulletin de l'Institut Royal des Sciences Naturelles de Belgique. Bruxelles.
BMA	- Bibliotheca Musei Apulensis. Muzeul Național al Unirii Alba Iulia. Alba Iulia.
BMI	- Buletinul Monumentelor Istorice. București.
BMJT	- Buletinul Muzeului Județean Teleorman. Seria Arheologie. Alexandria.
BMM	- Bibliotheca Musei Marisiensis. Seria Archaeologica. Târgu Mureș.
BMMK	- Békés Megyei Múzeumok Közleményei. Békéscsaba.
BMS	- Bibliotheca Musei Sabesiensis. Muzeul Municipal „Ioan Raica” Sebeș.
BollVerona	- Bollettino del Museo Civico di Storia Naturale di Verona. Verona.
BOR	- Biserica Ortodoxă Română. Patriarhia Română. București.
BR	- Budapest Régiségei. Budapesti Történeti Múzeum. Budapest.
Britannia	- Britannia. A Journal of Romano-British and Kindred Studies. The Society for the Promotion of Roman Studies. Cambridge.
Brukenthal	- Brukenthal. Acta Musei. Muzeul Național Brukenthal. Sibiu.
BSAF	- Bulletin de la Société Nationale des Antiquaires de France. Paris.
BSHNT	- Bulletin de la Société d'Histoire Naturelle de Toulouse. Toulouse.
BSNR	- Buletinul Societății Numismatice Române. Societatea Numismatică Română. București.
BTh	- Bibliotheca Thracologica. Institutul Român de Tracologie, București.
Buletin foaie oficială	- Buletin foaie oficială. Iași.
BulletinAMNH	- Bulletin of the American Museum of Natural History. New York.
BulletinSGF	- Bulletin d'Société Géologique France. Paris.
Buridava	- Buridava. Studii și materiale. Muzeul Județean „Aurelian Sacerdoteanu” Vâlcea. Râmnicu Vâlcea
BV	- Bayerische Vorgeschichtblätter. München.
CA	- Cercetări arheologice. Muzeul Național de Istorie a României. București.
CAANT	- Cercetări arheologice în aria nord-tracă. București.
CAn	- Current Anthropology. Chicago.
Carnets de Géologie	- Carnets de Géologie. Brest.
CCA	- Cronica cercetărilor arheologice. București.
CCGG	- Cahiers du Centre Gustave Glotz. Sorbonne (Paris).
CFS	- Courier Forschungsinstitut Senckenberg, Senckenberg Forschungsinstitut und Naturmuseum. Frankfurt am Main.
Ciências da Terra (UNL)	- Ciências da Terra (UNL). Earth Sciences Journal. Caparica.
ClausthalerGeo	- Clausthaler Geowissenschaften. Institut für Geologie und Paläontologie. Clausthal-Zellerfeld.

Lista abrevierilor

CMPUMichigan	- Contributions from the Museum Paleontology. The University of Michigan. Michigan.
Codrul Cosminului	- Codrul Cosminului, Seria Nouă. Analele Științifice de Istorie, Universitatea „Ștefan cel Mare” Suceava. Suceava
CommArchHung	- Communicationes Archaeologicae Hungariae, Magyar Némzeti Múzeum. Budapesta.
Communications	- Communications. École Des Hautes Étude en Science Sociales – Centre D’Études Transdisciplinaires (Sociologie, Anthropologie, Politiques), Paris.
Copeia	- Copeia. American Society of Ichthyologists and Herpetologists. New York.
Corviniana	- Corviniana. Acta Musei Corvinensis. Hunedoara.
CRAcadSciParis	- Comptes Rendus De L’Academie Des Sciences. Serie II, Fascicule A - sciences de la Terre et des Planetes. Paris.
CretaceousRes	- Cretaceous Research. Published by Elsevier.
Crisia	- Crisia. Culegere de materiale și studii. Muzeul Țării Crișurilor. Oradea.
Cultura creștină	- Cultura creștină. Publicație apărută sub egida Mitropoliei Române Unite cu Roma Greco-Catolică și a Facultății de Teologie Greco-Catolică din Universitatea „Babeș-Bolyai” Cluj-Napoca, Departamentul Blaj. Blaj.
Cumania	- Bács - kiskun Megyei Múzeumok Közleményei. Kecskemét.
Dacia	- Dacia. Recherches et découvertes archéologiques en Roumanie. București, I, (1924) - XII (1948). Nouvelle série: Revue d’archéologie et d’histoire ancienne. București.
Danubius	- Danubius. Muzeul de Istorie Galați. Galați.
DMÉ	- A Debreceni déri Múzeum Évkönyve. Debrecen.
Dolgozatok	- Dolgozatok az Erdély Nemzeti Múzeum Érem - és Régiségtarából. Kolosvár (Cluj).
DolgSzeged	- Dolgozatok. A. M. Kir. Ferencz József Tudományegyetem Archaeologiai Intézetéből. Szeged.
DP	- Documenta Praehistorica. Poročilo o raziskovanju paleolitika, neolitika in eneolitika v sloveniji. Ljubljana.
Drobeta	- Drobeta. Muzeul Regiunii Porților de Fier. Drobeta Turnu-Severin.
Dumerilia	- Dumerilia. Association des amis du laboratoire des reptiles et amphibiens du Muséum = AALRAM. Paris.
Eclogae	- Eclogae Geologicae Helvetiae. Swiss Journal of Geosciences. Swiss Geological Society. Zürich.
EHR	- The English Historical Review. Oxford University Press (UK).
Environment & Progress	- Environment & Progress. Universitatea „Babeș-Bolyai” Cluj-Napoca. Facultatea de Știința și Ingineria Mediului. Cluj-Napoca.
EphNap	- Ephemeris Napocensis. Institutul de Arheologie și Istoria Artei, Cluj-Napoca. Cluj-Napoca.
ErdMúzÉvk	- Erdélyi Múzeum Egyesület Évkönyve. Kolosvár (Cluj).
EstudiosAlava	- Estudios del Museo de Ciencias Naturales de Alava. Vitoria.
Eurasia Antiqua	- Eurasia Antiqua. Zeitschrift für Archäologie Eurasiens. Mainz am Rhein.

Lista abrevierilor

FbÖst	- Fundberichte aus Österreich. Wien.
FK	- Földtani közlöny. Magyarhoni földtani tarsulat folyóirata. Budapest.
FöldrKözl	- Földrajzi Közlemények. Budapest.
FoliaArch	- Folia Archaeologica. Magyar Történeti Múzeum. Budapest.
Gemina	- Gemina. Timișoara.
Geodiversitas	- Geodiversitas. Museum National d'Histoire Naturelle Paris. Paris.
Gerión	- Gerión. Revista de historia antigua, Universidad Complutense de Madrid. Madrid.
Germania	- Germania. Römisch-Germanischen Kommission des Deutschen Archäologischen Instituts. Frankfurt am Main.
Godišnjak	- Godišnjak. Jahrbuch Knjiga. Sarajevo-Heidelberg.
HAC	- Historiae Augustae Colloquia Nova Series. Bari.
Hantkeniana	- Hantkeniana. Periodical of the Department of Palaeontology, Eötvös University. Budapest.
Hermes	- Hermes. Zeitschrift für klassische Philologie. Stuttgart.
Hesperia	- Hesperia. Journal of American School of Classical Studies at Athens. Athens.
Hierasus	- Hierasus. Muzeul Județean Botoșani. Botoșani.
HJ	- The Historical Journal. University of Cambridge (UK).
Hrisovul	- Hrisovul. Academia de Poliție „Alexandru Ioan Cuza”. Facultatea de Arhivistică. București.
HTRTÉ	- A Hunyadmegyei Történelmi és Régészeti Társulat Évkönyvei (1880-1913). Deva.
HU	- Historia Urbana. Institutul de Cercetări Socio-Umane. Sibiu.
IA	- International Affairs. Royal Institute of International Affairs. London.
Instrumentum	- Instrumentum (Bulletin du Groupe de travail europeen sur l'artisanat et les productions manufacturées dans l'Antiquité. Montagnac.
Ioan Neculce	- Ioan Neculce. Buletinul Muzeului de Istorie a Moldovei. Iași.
Iranica Antiqua	- Iranica Antiqua. Leiden.
Istros	- Istros. Muzeul Brăilei. Brăila.
Îndrumător pastoral	- Îndrumător pastoral. Episcopia Ortodoxă Română de Alba Iulia. Alba Iulia
JAMÉ	- A Nyiregyházi Jósza András Múzeum Évkönyve. Nyiregyháza.
JAMT	- Journal of Archaeological Method and Theory. New York.
JCH	- Journal of Contemporary History. University of Cambridge (UK), University of Wisconsin at Madison (USA).
JMH	- The Journal of Modern History. University of Chicago.
JMV	- Jahresschrift für mitteldeutsche Vorgeschichte. Halle (Saale).
JRGZM	- Jahrbuch des Römisch-Germanischen Zentralmuseums zu Mainz. Mainz.
JRS	- The Journal of Roman Studies. London.
JSP	- Journal of Systematic Palaeontology. British Natural History Museum. London.

Lista abrevierilor

JTa	- Journal of Taphonomy. Paleontological Network Foundation.
Klio	- Klio. Beiträge zur Alten Geschichte. Berlin.
Korunk	- Korunk. Kolozsvár. Cluj-Napoca.
KözI Debrecen	- Közlemények a Debreceni M. Kir. Tisza István-Tudományegyetem Régészeti Intézetéből. Debrecen.
Latomus	- Latomus. Revue d'études latines. Bruxelles.
MA	- Mitropolia Ardealului. Revista oficială a Arhiepiscopiei Sibiului, Arhiepiscopiei Vadului, Feleacului și Clujului, Episcopiei Alba Iuliei și Episcopiei Oradei. Sibiu (1956-1991). A continuat <i>Revista Teologică</i> , (1907-1947) și este continuată de aceeași revistă.
MAGW	- Mitteilungen der anthropologischen Gesellschaft in Wien. Wien (1912-1941).
Marburger Studien	- Marburger Studien. Marburg.
Marisia	- Marisia. Studii și Materiale. Târgu Mureș.
Marmatia	- Marmatia. Baia Mare.
Mas de las Matas	- Mas de las Matas. Grupo de Estudios Mastnos. Mas de las Matas.
Materiale	- Materiale și cercetări arheologice. București.
MBGAEU	- Mitteilungen der Berliner Gesellschaft für Anthropologie, Ethnologie und Urgeschichte. Berlin.
MedTrans	- Mediaevalia Transilvanica. Satu-Mare.
MÉFRA	- Mélanges de l'École française de Rome. Antiquité. Roma.
Mehedinți	- Mehedinți - Istorie și cultură. Drobeta Turnu Severin.
MemAntiq	- Memoria Antiquitatis. Complexul Muzeal Județean Neamț. Piatra Neamț.
MemMNHistNat	- Memoires du Museum National d'Histoire Naturelle - Serie C: Sciences de la Terre. Paris.
MemPadova	- Memorie degli Istituti di Geologia e Mineralogia dell' Università di Padova. Padova.
MES	- Middle Eastern Studies. The University of Texas at Austin.
MFME StudArch	- A Móra Ferenc Múzeum Évkönyve. Studia Archaeologica. Szeged.
MIAK	- Materialy i issledovanija po archeologii Kubani. Krasnodar.
MittUngGeo	- Mitteilungen aus den Jahrbuch der Kön. Ungarische Geologischen Anstalt. Budapest.
MKÉ	- Múzeumi és Könyvtári Értesítő. Budapest.
MKFIÉ	- A Magyar Királyi Földtani Intézet Évkönyve. Mitteilungen aus dem Jahrbuch der Kgl. ungar. Geolog. Anstalt. Annales Institutii Regii Hungarici Geologici. Budapest.
MN	- Muzeul Național de Istorie a României. București.
MÖSTA	- Mitteilungen des Österreichischen Staatsarchivs. Österreichischen Staatsarchiv. Wien.
Natl Geogr Res	- National Geographic Research Journal. Washington, D.C.
NeuesJahrGP	- Neues Jahrbuch für Geologie und Paläontologie Monatschafte. Stuttgart.
NTS	- The Nordic Textile Journal. University College of Borås. The Swedish School of Textiles.
OJA	- Oxford Journal of Archaeology, Blackwell Publishing Inc.

Lista abrevierilor

ÓL	- Ósrégészeti Levelek. Prehistoric newsletter. Budapest.
Oltenia	- Oltenia. Studii și comunicări. Arheologie – Istorie. Craiova.
OpuscArchaeol	- Opuscula Archaeologica Radovi Arheološkog zavoda. Zagreb.
Oryctos	- Oryctos. Musée des Dinosaures d'Espéraza.
PA	- Patrimonium Apulense. Alba Iulia.
PalaeoAfricana	- Palaeontologia Africana. Annals of the Bernard Price Institute for Palaeontological Research, University of the Witwatersrand. Witwatersrand. Johannesburg.
Paleobiology	- Paleobiology. The Paleontological Society. Gainesville.
Palevol	- Palevol. Comptes Rendus de l'Académie des sciences. Issy-les-Moulineaux.
Pallas	- Pallas. Revue d'études antiques. Université du Mirail. Toulouse.
PamArch	- Památky archeologické. Praha.
PAS	- Prähistorische Archäologie in Südosteuropa. Berlin.
PBF	- Prähistorische Bronzefunde. München.
Peuce	- Peuce. Studii și comunicări de istorie veche, arheologie și numismatică. Tulcea.
PLoS ONE	- PLoS ONE. International, peer-reviewed, open-access, online publication.
PNAS	- Proceedings of the National Academy of Sciences of the United States of America. Washington.
Pontica	- Pontica. Muzeul de Istorie Națională și Arheologie Constanța. Constanța.
PPP	- Palaeogeography, Palaeoclimatology, Palaeoecology ("Palaeo3"). An International Journal for the Geo-Sciences.
PPS	- Proceedings of the Prehistoric Society. Cambridge-Londra.
Programm Mühlbach	- Programm des evangelischen Untergymnasium in Mühlbach und der damit verbundenen Lehranstalten. Mühlbach (Sebeș).
PZ	- Prähistorische Zeitschrift. Deutsche Gesellschaft fuer Anthropologie, Ethnologie und Urgeschichte, Institut für Prähistorische Archäologie. Berlin.
RA	- Revista Arheologică. Institutul de Arheologie și Istorie Veche. Chișinău.
Renașterea	- Renașterea. Cluj-Napoca.
RÉV	- Revue des études latines. Paris.
RevAquitania	- Revue Aquitania. Revue interrégionale d'archéologie. Aquitaine.
RHSEE/RESEE	- Revue Historique du Sud-Est Européen. Academia Română. București și Paris (din 1963 Revue des Études Sud-Est Européennes).
RI	- Revista de Istorie (din 1990 Revista istorică). București.
RJTRG	- Romanian Journal of Tectonics and Regional Geology. București.
RM	- Revista Muzeelor. București.
RMGM	- Revista Muzeului de Geologie și Mineralogie. Cluj-Napoca.
RMM	- Revista Muzeelor și Monumentelor. București.
RMM-MIA	- Revista Muzeelor și Monumentelor. Monumente Istorice și de Artă. București.

Lista abrevierilor

RRH	- Revue Roumaine d'Histoire. Academia Română. București.
RRL	- Revue Roumaine de Linguistique. Academia Română - Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan - Al. Rosetti”. București
RT	- Revista Teologică. Sibiu.
RVM	- Rad Vojvodanskih muzeja. Novi Sad.
SAA	- Studia Antiqua et Archaeologica. Iași.
SAHIR	- Studia et Acta Historiae Iudaeorum Romaniae. Institutul de Istorie „A. D. Xenopol” Iași. Iași.
SAI	- Studii și articole de istorie. București.
Sargetia Naturae	- Sargetia. Acta Musei Devensis. Series Scientia Naturae. Deva.
Sargetia	- Sargetia. Buletinul Muzeului județului Hunedoara (Acta Musei Devensis). Deva.
SASTUMA	- Saarbrücker Studien und Materialien zur Altertumskunde. Bonn.
SB	- Studia Bibliologica. București.
SBV	- Studia bibliologica Valachica. Târgoviște.
SC (Științele Naturii)	- Studii și Cercetări (Științele Naturii). Complexul Muzeal Bistrița-Năsăud. Bistrița.
SCB	- Studii și cercetări de bibliologie. București (1955-1963).
SCIM	- Studii și cercetări de istorie medie. București.
SCIV(A)	- Studii și cercetări de istoria veche. București (din 1974, Studii și cercetări de istorie veche și arheologie).
SCN	- Studii și cercetări numismatice. București.
SEER	- The Slavonic and East European Review. University College London.
SlovArch	- Slovenská Archeológia. Nitra.
SMICont	- Studii și materiale de istorie contemporană. Institutul de Istorie „Nicolae Iorga” București. București.
SMIMod	- Studii și materiale de istorie modernă. Institutul de Istorie „Nicolae Iorga” București. București.
SMK	- Somogyi Muzeumok Kozlemenyei. Somogyi Megyei Muzeumok. Kaposwar.
Starinar	- Starinar, Treća Serija. Arheološki Institut. Beograd.
StComSM	- Studii și comunicări. Muzeul județean Satu Mare. Satu Mare.
StudArch	- Studia Archaeologica. Budapest.
StudGeolSalmanticensia	- Studia Geologica. Salmanticensia. Universidad de Salamanca. Departamento de Geología. Salamanca.
StudiaTGCV	- Studia. Theologia Graeco-Catholica Varadiensis. Oradea.
StudiaUBBG	- Studia Universitatis „Babeș-Bolyai”. Series Geologia. Cluj-Napoca.
StudiaUBBH	- Studia Universitatis „Babeș-Bolyai”. Series Historia. Cluj-Napoca.
Študijne Zvesti AUSAV	- Študijne Zvesti. Archeologickeho Ustavu Slovenskei Akademie Vied. Nitra.
Suceava	- Anuarul Muzeului Județean. Suceava.
SympThrac	- Symposia Thracologica. Institutul Român de Tracologie.
Terra Sebus	- Terra Sebus. Acta Musei Sabesiensis. Sebeș.
Thraco-Dacia	- Thraco-Dacia. Institutul Român de Tracologie. București.

Lista abrevierilor

Tibiscum	- Tibiscum. Studii și Comunicări de Istorie și Etnografie. Caransebeș.
Tibiscus	- Tibiscus. Muzeul Banatului Timișoara. Timișoara (1971-1979).
Tisicum	- Tisicum. A Jász-Nagykun-Szolnok megyei múzeumok evkönyve. Szolnok.
Transilvania	- Transilvania. Foaia Asociațiunii Transilvane pentru Literatura Română și Cultura Poporului Român. Brașov.
Tyragetia	- Tyragetia. Muzeul Național de Arheologie și Istorie a Moldovei. Chișinău.
UPA	- Universitätsforschungen zur Prähistorischen Archäologie. Berlin.
Vjesnik	- Arheološkog muzeja u Zagrebu. Vjesnik Arheološkog muzeja u Zagrebu. Zagreb.
VZBGW	- Verhandlungen der Zoologisch-Botanischen Gesellschaft in Wien. Wien.
WPZ	- Wiener Prahistorische Zeitschrift. Selbstverlag der Wiener Prahistorischen Gesellschaft. Wien.
Zalai Múzeum	- Zalai Múzeum. Zalaegerszeg.
ZfA	- Zeitschrift für Archäologie. Berlin.
Ziridava	- Ziridava. Muzeul Județean Arad. Arad.